(Brainstorming) теми твору в процесі дискусії у групі дає чимало ідей, з яких студенти обирають найцікавіші й доцільніші. Ретельний вибір основної ідеї є дуже важливим моментом для написання вдалого твору. Робота в групі розвиває навички правильного та логічного укладання тексту.

Під час написання першого чорнового варіанта, коли один зі студентів виконує роль секретаря, а інші спільно підбирають структури речень, слова, засоби зв'язної передачі ідей, іде спонтанний процес перевірки і навчання. Робота в групах дозволяє студентам запозичити і навчитись один від одного. Виникає така атмосфера, коли слабкі студенти вчаться в сильніших. Така форма організації навчального процесу дає можливість викладачеві спостерігати за роботою у кожній групі, надаючи необхідну допомогу. Спільне виконання письмових завдань породжує дискусії і такі види робіт, що сприяють ефективності процесу письма.

Зазвичай процес письма поділяють на три стадії: стадія підготовки до письма (pre-writing), стадія написання і переписування (writing and rewriting) та стадія редагування (editing). І хоч ця структура організації процесу письма досить спрощена, вона могла б допомогти викладачеві організувати діяльність студентів продуктивно й ефективно. Викладач часто зосереджував увагу на кінцевих стадіях, і його роль зводилась переважно до виправлення помилок. Коли викладач розуміє важливість усіх трьох етапів письма і допомагає студентам удосконалювати навички, безпосередньо беручи участь у самому процесі, а не просто критикуючи кінцевий продукт, його роль є значно ефективнішою.

Загалом ефективне використання письмових творчих робіт на аудиторних заняттях можливе лише за умови створення такої атмосфери співпраці, де б студенти могли отримати досвід навчання письма, працюючи колективно, обмінюючись ідеями, обмірковуючи мету написання, складаючи варіанти та редагуючи їх, а викладач виконував би роль, скоріше, диригента, організатора і безпосереднього учасника процесу, ніж контролера й екзаменатора.

Н. О. БОЙКО, викладач кафедри розміщення продуктивних сил КНЕУ

СПЕЦИФІКА ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ДОВУЗІВСЬКОМУ ЕТАПІ

Підготовка іноземних фахівців для зарубіжних країн в Україні має педагогічний,

політичний, економічний та гуманітарний аспекти.

Навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України відбувається, як правило, у два етапи: довузівський та вузівський.

Система довузівської підготовки іноземних студентів належить до специфічних педагогічних систем. **Педагогічна система довузівського навчання** іноземців базується на загальних положеннях і принципах дидактики, але має свої специфічні особливості.

Студенти-іноземці, що є основним елементом педагогічної системи, мають низку специфічних характеристик, які прямо чи опосередковано впливають на всі інші елементи і зв'язки педагогічної системи. Виходячи з аналізу навчання іноземців на довузівському етапі, можна виділити такі особливості: навчання нерідною мовою; оволодіння мовою навчання паралельно із засвоєнням предметного змісту; соціально психологічну та фізіологічну адаптацію; національно-культурну специфіку студентів, що включає національний досвід навчання та різні національні стандарти освіти зарубіжних країн; визначеність у виборі професійної діяльності.

Мета довузівського етапу навчання визначається здатністю до навчально-пізнавальної діяльності на нерідній мові у новому середовищі. Її основними структурними компонентами є: мовний — комунікативна компетентність у навчальній, науковій, соціальній та культурній сферах спілкування; предметний — загальнонаукова компетентність у майбутній професійній діяльності, здатність використовувати базисні поняття і методи викладання профільних загальноосвітніх дисциплін у навчальному процесі нерідною мовою; адаптаційний — адаптованість до іншого соціально-культурного і матеріального середовища.

Отже, мета навчання іноземних студентів може бути досягнута в єдності мовного, предметного та адаптаційного компонентів.

Зміст навчання іноземних студентів включає мовний і предметний компоненти. Відбір і структура їх мають бути адаптованими до держстандартів навчання в середній і вищій школі України, а зміст має бути сформованим у контексті майбутньої професійної діяльності студентів.

Критерії середньої освіти вже використані за відбору змісту середньої освіти, на підставі якого переважно формується зміст програми довузівської підготовки. Але для навчання іноземних студентів потрібні й додаткові критерії. Серед них найактуальнішими, на нашу думку, є такі: фундаментальність, комунікативність, академічна адаптація, наступність, мінімальна достатність, перспективність.

Процес навчання у педагогічній системі довузівської підготовки іноземців також має свою специфіку та особливості, а саме: процес навчання відбувається нерідною мовою, тобто існує значний мовний бар'єр; вивчення окремих дисциплін відбувається паралельно з

опануванням мови навчання; однією з цілей навчання є формування комунікативної компетентності студентів у навчально-науковій сфері спілкування; навчання відбувається в умовах міжкультурної взаємодії; студенти мають різний національно-специфічний досвід навчальної діяльності, різні стандарти національної освіти.

Особливості процесу навчання обумовлюють певні **закономірності** ефективності педагогічної системи довузівської підготовки: досягнення мети навчання у взаємозв'язку мовного, загальнонаукового й адаптаційного компонентів; побудову навчального процесу відповідно до рівня оволодіння студентами мовою навчання; направленість навчання відповідно до майбутньої професійної діяльності; створення оптимальних умов для формування комунікативної компетентності студентів у всіх ланках навчально-виховного процесу; урахування національно-культурних особливостей студентів; залежність ефективності навчання від рівня соціально-педагогічної, фізіологічної адаптованості; педагогічну, методичну, лінгвістичну, національно-культурну компетенцію викладачів.

Названим закономірностям відповідають такі **принципи навчання** іноземних студентів.

1. Принцип взаємозв'язку мовного, предметного та адаптаційного компонентів реалізується у вигляді освітнього стандарту відповідно до мети навчання, навчального плану, що містить дисципліни, які відповідають трьом компонентам мети освітньої програми: мовний (українська мова, російська мова), загальнонауковий (профільні наукові дисципліни), адаптаційний (країнознавство, спорт); приблизних робочих планів, що враховують рівень адаптованості студентів у мовному (графік уведення загальнонаукових дисциплін), предметному (професійна направленість навчання) і адаптаційному аспектах; специфіки методики викладання дисциплін, що беруть до уваги рівень володіння студентами мовою навчання і їх підготовленість з окремих загальнонаукових дисциплін, адаптованістю до навчальної діяльності; міжпредметної координації, що є необхідною у спілкуванні в навчально-науковій сфері як на заняттях з мови, так і в процесі викладання загальнонаукових дисциплін; навчальних посібників, методичних вказівок саме для іноземних студентів.

Перелічимо інші принципи, не розкриваючи їхньої суті.

2. Принцип урахування рівня оволодіння мовою навчання.

3. Принцип професійної спрямованості навчання.

4. Принцип комунікативності в процесі навчання.

5. Принцип урахування національно-культурних особливостей студентів.

6. Принцип урахування різних адаптаційних процесів: соціальних, психологічних, фізіологічних.

7. Принцип урахування педагогічної, лінгвометодичної, національної і культурної

компетентності викладачів.

Серед інших принципів навчання іноземних студентів можна також назвати: принцип використання символьних записів інформації, схем, малюнків, що відповідає принципу врахування психофізіологічних особливостей і є одним з варіантів принципу наочності в навчанні; принцип індивідуалізації навчання, звідки випливає і принцип діагностики й урахування рівнів розвитку мотивів навчальної діяльності.

Названі принципи та основні елементи системи забезпечують в цілому ефективне функціонування педагогічної системи навчання іноземних студентів.

О. С. БОЙЧУК, ст. викладач кафедри педагогіки та психології КНЕУ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Педагогічна майстерність — це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі (Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. — К.: Вища шк., 1997).

Навчальна діяльність є процесом взаємодії, від ефективності якої залежить сумісний результат. Психологічні особливості суб'єктів навчання та їх рефлексія є вагомим фактором спільної діяльності викладача та студентів.

Високий рівень професіоналізації викладача виявляється у розвитку спектра особистісних якостей та професійної компетентності, що дає професіоналу — майстру своєї справи — суб'єктивне відчуття свободи, володіння ситуацією, впевнену та одночасно гнучку позицію.

Для ефективної реалізації викладацької діяльності є необхідним як адекватне сприйняття навчальної групи, розуміння потреб студентів, що передбачає володіння психологічними знаннями в активній формі, поглиблення досвіду психологічної інтерпретації поведінки студента, так і достатній рівень рефлексії власних професійних навичок та вмінь викладання.

Майстерність викладача обумовлює здатність ефективно взаємодіяти з різними студентськими групами. Варіативність забезпечується різноманітним методичним набором викладача, високою мотивацією творчої діяльності і здатністю «бачити», «схоплювати» живу ситуацію навчання, а не реалізовувати лише заготовки.

Уміння диференціювати особливості студентських груп значно оптимізує взаємодію з ними. Пропонуємо розглянути це питання з погляду застосування трикомпонентної структури психічної діяльності, що включає такі аспекти: 1) когнітивний; 2) афективний; 3) поведінковий.